

- after V.O. Sukhomlinsky. *Informational Support of Pedagogical Science and Educational Practice of Ukraine. Scientific and Practical Conference In O. Sukhomlinsky*. Kyiv, 22 December 2016. Kyiv.
3. Maryina, O.Yu. 2011. *Informatsiyno-komunikatsiyna vzayemodiya yak faktor rozvytku rehional'nykh biblioteknykh system [Information-communication interaction as a factor of development of regional library systems]*. Candidate of Science in Social Communications. Kharkiv.
 4. Ponomarenko, L.O. 2015. *Informatsiini potreby pedahohichnoi nauky ta rozvytok systemy bibliografichnykh resursiv osvitianskykh bibliotek Ukrainy [Information needs of pedagogical science and development of the system of bibliographic resources of educational libraries of Ukraine]*. Candidate of Science in Social Communications. Kyiv.

УДК 008:174+316.454.52]:378:37.011.3-051(045)

DOI:10.31339/2617-0833-2020-1(28)-81-84

КУЛЬТУРА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Курило О.Й., Кампов Н.В.

CULTURE OF BUSINESS COMMUNICATION AS A TOOL FOR PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS

Kurylo Oleksandra, Kampov Nataliya

У статті розглядаються питання культури ділової комунікації як важливого елементу професійного становлення вчителів та вихователів. Виділено показники мовної культури фахівців у сфері усного ділового мовлення, обґрунтовано важливість опанування культурою ділового спілкування з огляду на сучасні процеси євроінтеграції України. Виокремлено літературні мовні норми, які сприяють підвищенню рівня культури ділової комунікації, розглянуто вимоги до мовлення фахівців. Розкрито структурні особливості мовлення педагога. Крім того, визначено прошарки ділової та окреслено складники педагогічної культури.

Ключові слова: ділове спілкування, комунікація, культура спілкування, мовні норми, вимоги до мовлення.

The article deals with the issues of business communication culture as an important element of the professional development of teachers and educators. Indicators of linguistic culture of specialists in the field of oral business broadcasting are singled out, the importance of mastering the culture of business communication in view of modern processes of European integration of Ukraine is substantiated. The literary language norms, which contribute to raising the level of business communication culture, the requirements for the language of specialists are considered. The structural features of the teacher's speech are revealed. In addition, layers of business are identified and the components of pedagogical culture are outlined.

Key words: business communication, communication, communication culture, language norms, speech requirements.

Сучасний процес євроінтеграції України вимагає реформування змісту й мети освіти. Відповідно до цього особливо актуальним постає питання забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців світового рівня з високим інтелектуальним і духовним розвитком, активною життєвою позицією та сформованою мовною культурою. У зв'язку з можливостями здійснювати комунікацію на міжнародному рівні, суттєво зростають вимоги й

до професійного спілкування, ділових якостей і загальної культури спеціаліста, вагомим компонентом якої є культура ділового спілкування. У зв'язку з цим актуалізується необхідність якісної підготовки студентів-педагогів до професійної діяльності, що має комунікативну складову.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, коли змінюються пріоритети у професіоналізації, підвищуються вимоги до комунікативної діяльності, питання техніки ведення діалогу, високого рівня дискурсивних навичок, підвищення рівня культури мовлення залишаються в центрі уваги фахівців [2, с.146]. Так, зокрема проблемами нормативності й культури мови, мовлення займалися такі науковці, як А.Бурячок, С. Дорошенко, М. Жовтобрюх, А. Коваль, М. Пилинський, І. Плотницька, В. Русанівський тощо. Серед сучасних дослідників, праці яких спрямовані на підвищення культури ділового спілкування та мовної культури загалом, виділяються: Б.Антоненко-Давидович, О. Горбул, О. Кубрак, О. Сербенська, Ф. Хміль, Т.Чмут, С. Шевчук та інші.

Спілкування займає дуже важливу частину нашого життя. Крім цього, комунікація – це наука й мистецтво. Тому для досягнення професійного успіху у взаємодії з іншими людьми необхідно опанувати майстерністю й тонкощами ділового спілкування.

Культуру ділової комунікації можна визначити як сукупність моральних норм та уявлень, що регулюють поведінку і взаємини людей у процесі їхньої виробничої діяльності. Деякі спеціалісти у діловій культурі виділяють два прошарки: ціннісний та ментальний. Перший, тобто культурний феномен, який може передаватися як традиція й обумовлює етичну сторону ділових відносин, зовнішньо виявляється як стереотип, як звична посадова поведінка, як актуальні цінності та норми, що регулюють практичну діяльність. Ментальний прошарок ділової культури пов'язаний із ситуаціями, коли звичні норми, цінності стають неефективними й люди починають конструювати нові. У країнах із високим рівнем економічного розвитку ділова культура є добре сформованою, орієнтованою на творчість, незалежність і взаємодію. На етапі формування української ділової культури виникають проблеми її взаємодії з європейською та східними культурами, її залежністю від менталітету української нації [5, с.220].

Культуру ділового спілкування необхідно розглядати як складову загальної культури, з урахуванням її класифікації за видом, родом, значущістю; з визначенням її функцій: людинотворча, пізнавальна, регулятивна, акумулятивна, ціннісна, комунікативна, компенсаторна, виховна. Таким чином, означене поняття можна розуміти як поліструктурне, динамічне, системне утворення, що є важливим компонентом загальної культури й водночас показником ефективності ділового спілкування, яке спрямоване на організацію та оптимізацію діяльності фахівця. Так, культура ділового спілкування сьогодні – це один із надійних інструментів спільного пошуку оптимального вирішення різноманітних професійних завдань [2, с.149].

Педагогічне спілкування становить основу професійної діяльності вчителя. Можна стверджувати, що педагогічне спілкування – це система органічної соціально-психологічної дії вчителя-вихователя і вихованця в усіх сферах діяльності, що має певні педагогічні функції, спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов активної та результативної життєдіяльності особистості [4, с.169]. Складниками ж педагогічної культури, можемо сказати, є світогляд, наукова ерудиція, духовне багатство, педагогічна майстерність, педагогічні здібності, педагогічна техніка і культура зовнішнього вигляду, культура мови, культура спілкування, педагогічний такт, прагнення до самовдосконалення [3, с.73].

Культура ділової комунікації майбутнього педагога передбачає також мовленнєву культуру, яка є важливим складником його професійної діяльності. Вона ґрунтується на знаннях теоретичних основ, норм сучасної української літературної мови, сприяє формуванню мовленнєвих умінь і навичок. Мовленнєва компетентність вчителя й вихователя – один із найважливіших елементів його загальної та професійної культури, який відтворює ціннісні орієнтації, характеризує його вихованість, уміння висловлювати думки,

дотримуватись етичних норм спілкування тощо. Саме тому досконале володіння мовою, опанування педагогом культури мовлення, мовленнєвого етикету є передумовою ефективності професійної та особистісної комунікації.

Теоретичною основою культури мовлення вчителя є пізнання й осмислення літературних мовних норм: *орфоепічних*, які регламентують правила вимови звуків, звукосполучень та граматичних форм слів; *акцентуаційних*, що визначають правильне наголошування слів; *лексичних*, які регламентують слововживання; *граматичних*, що стосуються вживання граматичних форм слів, побудови словосполучень, речень; *морфологічних*, які передбачають вживання у мовленні повнозначних змінних слів, граматична оформленість яких відповідає нормі української літературної мови; *стилістичних*, що регулюють вживання мовних засобів відповідно до умов спілкування [6, с.62].

Основними показниками мовної культури фахівців у сфері усного ділового мовлення є використання офіційно-ділового стилю і пов'язане з ним дотримання таких вимог до мовлення:

- *змістовності*, яка передбачає глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми; різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого;
- *багатства* мови – передбачає використання різноманітних засобів вираження думок у межах відповідного стилю, уникнення невиправданого повторення слів, однотипних конструкцій речень;
- *точності* – залежить від глибини й ерудиції особистості, від активного словникового запасу. Висловлюючи власні думки, слід добирати слова, які найбільш відповідають висловлюваному змісту;
- *виразності*, для досягнення якої слід виділяти найважливіші місця свого висловлювання і виражати власне ставлення до предмета мовлення [7, с.12].

Мовленню педагога, як зазначає В.Авраменко, властиві свої певні структурні особливості :

- *тривалість мовлення*, яка залежить від його жанрової належності й визначається тим, хто говорить, на основі комунікативної інтенції (спрямованості), теми та ситуації спілкування;
- *горизонтальне членування* – розміщення всіх частин виступу, змісту занять за певною системою, що створює відчуття логічної стрункості й динамічності мовлення, допомагає спрямовувати думку аудиторії в потрібне русло;
- *вертикальне членування* – підпорядкованість частин тексту за значущістю;
- *використання тропів* – вживання слів і висловів у переносному значенні;
- *використання риторичних фігур*, що посилює виразність, експресивність мовлення, силу його впливу на адресата [1, с.124]. Тому культура мовлення майбутнього педагога є не тільки показником його професійних якостей, але й запорукою успіху в діловій сфері.

Таким чином, культура ділового спілкування є важливим компонентом загальної культури й водночас складовою професійної та педагогічної культури вчителя й вихователя, а тому ототожнюємо комунікативну культуру з професійним педагогічним спілкуванням, яке передбачає активне використання в мовленні різноманітних мовно-виражальних засобів, уміле використання жанрового багатства мови, майстерне виголошення промов, дотримання норм і вимог до мовлення, формування та вдосконалення власного мовленнєвого іміджу.

Перспективи дослідження вбачаємо в більш глибокому й детальному вивченні означеного питання.

Список використаних джерел

1. Авраменко В. Культура мовлення учителя як засіб професійно-педагогічної комунікації / В.Авраменко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – №1. – С. 120-125.

2. 2.Беседовська І.В. Культура ділового спілкування як невід'ємна складова професійної діяльності / І.В.Беседовська // Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі : Зб. наук. праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції), 23 квітня 2015 р. – Житомир: ЖДУ імені І.Франка, 2015. – С. 146-153.
3. Кайдалова Л. Професійна компетентність та імідж сучасного викладача / Л.Кайдалова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 1. – С.72-103.
4. Луців С. Проблеми підготовки сучасного вчителя / С.Луців // Педагогічне спілкування як засіб формування мовної особистості. – 2014. - № 9 (Ч.2). – С.167-172.
5. Пазич Т., Хомич В. Аспекти культури ділового спілкування в роботі менеджера / Т.Пазич, В.Хомич // Виклики соціально-орієнтованої економіки в євроінтеграційних умовах: Зб. наук. праць / наук. ред. В.С.Лукач. – Ніжин: Вид. ПП Лисенко М.М., 2015. – С.220-222.
6. Шкурятяна Н. Культура мовлення на морфологічному рівні / Н.Шкурятяна // Культура мовлення у процесі навчання. – 1999. – С. 62-68.
7. Шевчук С. Українське ділове мовлення : Навч. посіб. / С.Шевчук. – К. : Літера, 2000. – 480 с.

References

1. I.Avramenko, V. (2010), Teacher language culture as a means of professional and pedagogical communication [«Kul'tura movlennya vchytelya yak zasib profesiyno-pedahohichnoyi komunikatsiyi»], *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya.*, № 1, Kiev, pp. 120-125.
2. Besedovska, I. (2015), The culture of business communication is an integral part of professional activity [«Kul'tura dilovoho spilkuvannya yak nevid'yemna skladova profesiynoyi diyal'nosti»], *Aktual'ni problemy formuvannya rytorychnoyi osobystosti vchytelya v ukrayinomovnomu prostori*, Zhytomyr, pp. 146-153.
3. Kaydalova, L. (2009), Professional competence and image of a modern teacher [«Profesiyna kompetentnist' ta imidzh suchasnoho vykladacha»], *Pedahohika, psykholohiya ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannya i sportu*, № 1, pp. 72-103.
4. Lutsiv, S. (2014), Problems of modern teacher preparation [«Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya»], *Pedahohichne spilkuvannya yak zasib formuvannya movnoyi osobystosti*, № 9, pp. 167-172.
5. Pazyh, T., Khomych, V. (2015), Aspects of business communication culture in the work of the manager [«Aspekty kul'tury dilovoho spilkuvannya v roboti menedzhera»], *Vyklyky sotsial'no-oriyentovanoi ekonomiky v yevrointehratsiynykh umovakh*, PP Lysenko, Nizhyn, pp. 220-222.
6. Shkuratyana, N. (1999), Speech culture at the morphological level [«Kul'tura movlennya na morfolohichnomu rivni»], *Kul'tura movlennya u protsesi navchannya*, Kiev, pp. 62-68.
7. Shevchuk, S. (2000), *Ukrayins'ke dilove movlennya* [«Ukrainian Business Broadcasting»], Lytera, Kiev, pp. 480.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>